

A BIHARI MÚZEUM
ÉVKÖNYVE

XXVIII.

BIHARI MÚZEUM
BERETTYÓÚJFALU

BERETTYÓÚJFALU, 2023

A kötetet szerkesztette

Török Péter

A kötetet lektorálta

Dr. Gulyás László Szabolcs, dr. Szilágyi Zsolt, Török Péter

Korrektúra

Kiss Tamás

Fordítás

Bálint Ágnes

Technikai szerkesztés

Szűcs Endre

Felelős kiadó

Berettyó Kulturális Központ

Felelős vezető

Kállai Irén

A kötet megjelenését támogatta

Az NKA Múzeumok Kollégiuma
209188/34. azonosítószámú pályázata

és az NKA Magyar Génius Program Ideiglenes Kollégiuma
650132/00014. azonosítószámú pályázata

HU ISSN 0133-7653

Nyomdai munkálatok: Kapitális Kft., Debrecen
Felelős vezető: ifj. Kapusi József ügyvezető

TARTALOM

CONTENTS

TÖRTÉNELEM

- 7** **Majláthné Sipos Csilla**
A bihari árterek gazdálkodási és tájhasználati formái a középkortól a 19. századig
Farming and land use patterns in the floodplains of Bihar from the Middle Ages to the 19th century

- 35** **Szőke Richárd Rajmond**
Az újfalui tizenegyek
Két levél a Berettyóújfalui Sport Egylet vezetőségétől
The history of the Újfalú eleveny, 1911–1944.
Two letters from the leaders of the Berettyóújfalú Sports Club

- 59** **Tóth Miklós**
Egy 15. századi bihari falu és a budai jog
Rév „mezőváros” története a Zsigmond-korban
A 15th-century village of Bihar and the Law of Buda:
The history of Rév “market town” in the Age of Sigismund

HELYTÖRTÉNET

- 83** **Czégé Réka**
Társadalmi mobilitás a síron túl
Social mobility beyond the grave

115

Csarkó Imre

Legendából valóság

A Berettyóújfalu és környéki táncok kutatásának története és a helyi néptáncoktatás kezdetei

The legend has become reality

The research history of the dances of Berettyóújfalu and the surrounding area and the beginnings of local folk dance education

ÚJRAKÖZLÉS

143

Tardy György

Berettyóújfalu keletkezése, története és fejlődése. Berettyóújfalu, 1937.

A szöveget gondozta, jegyzetekkel ellátta, a bevezető tanulmányt írta:

Mezei Milán – Szőke Richárd Rajmond – Török Péter

The origins, history, and development of Berettyóújfalu.

Berettyóújfalu, 1937. Text edited and annotated by, and introduction

written by: Milán Mezei, Richárd Rajmond Szőke, and Péter Török

MUZEOLÓGIA

185

Török Péter

Mi jöhet még?

Beszámoló a Bihari Múzeum 2022. évi tevékenységéről

What's next?

Bihari Museum in 2022: Overview of activities

Szőke Richárd Rajmond

Az újfalui tizenegyek története 1911–1944

Két levél a Berettyóújfalui Sport Egylet vezetőségétől*

A magyar labdarúgás, mint a történeti megismerés tárgya, a sportág hazai megjelenése óta foglalkoztatja a kutatókat. A különböző klubok sikereit, nehezebb időszakait, korszakos személyiségeit bemutató írások főként valamilyen évforduló kapcsán látnak napvilágot, ám az ilyen jellegű kutatások is számos olyan eredményt hoznak a felszínre, melyeket érdemesebb más szempontból is megvizsgálni. A futball mindmáig komplex társadalmi jelenség, ebből adódóan a társadalomtörténeti megközelítésű elemzések hozzájárulhatnak az események mélyebb megértéséhez, illetve a politikatörténeti aspektus sem nélkülözhető az analízis során, hiszen a politika a kezdetek óta hol kisebb, hol nagyobb mértékben, de jelen van a sportéletben.

A labdarúgás hazai térhódítása Budapesten bontakozott ki igazán látványosan a 19. század végén, majd a 20. század első éveiben a vidéket is meghódította a játék.¹ Ez idő tájt a történeti Bihar vármegye területén is létrejöttek az első, futballal is foglalkozó sportegyesületek.² Egyesek számára ez aktív részvételt jelentett, mások a nézőtérrel figyelték a labdarúgókat. Mindenesetre az bizonyos, hogy a társadalom egyre nagyobb része érezte magáénak valamely szerepet. Míg az I. világháború előtt a sport egy kiváltságos réteg privilégiuma volt, főként annak kiadásai miatt, a konszolidáció éveiben már tömegek számára is elérhetővé vált, mint a szabadidő eltöltésének egy formája.

---

* A tanulmány az NKA Magyar Génius Program Ideiglenes Kollégiuma által támogatott „A berettyóújfalui járás Bihar vármegye egykori történetiségének feldolgozása Interdiszciplináris kutatás, tanulmányok, monográfia, konferencia megvalósítására.” című, 650132/00014 azonosító számú pályázat keretében készült.

¹ Hadas 2003. 311.

² Az I. világháborút megelőzően Berettyóújfalun kívül Mezőtelegden, Nagyszalontán és Nagyváradon működött sportegylet Bihar vármegye területén. Kiss 1938. 323.

A berettyóújfalui futball és a Berettyóújfalui Sport Egylet története nem ismeretlen számunkra. A 100 éves évforduló alkalmából Sándor Mihály tollából jelent meg egy hagyományos sporttörténeti szemszögből megírt kötet, melyben főleg sajtóforrások alapján, ismeretterjesztő jelleggel vázolta fel a helyi labdarúgás fontosabb eseményeit.³ Jelen dolgozat több szempontból is árnyalni kívánja az említett munkát amellet, hogy számos ponton támaszkodik rá. Egyrészt az előtanulmányban az elmúlt évek kutatási eredményeit felhasználva kiegészítésre kerülnek azok a főleg egyesülettörténeti pontok, melyek Sándor Mihály művében kevésbé kerülnek a fókuszba, másrészt a forrásközlésként közreadott két vezetőségi levél betekintést enged a vizsgált sportegylet két világháború közötti működésébe.

A megalakulás körülményei

Az 1871. évi településrendezési törvény értelmében az addig mezővárosi státuszt viselő Berettyóújfalunagyközségi besorolást kapott, ezért a városiasodás jegyeit meghonosítani kívánó, és a magasabb rang elérésében bizakodó, helyi vezető réteg soraiban nem uralkodhatott el az elégedettség érzése. Lelkesedésük ennek ellenére nem csökkent, sőt, ez a csalódást keltő döntés csak ösztönzőleg hatott a település további motivációit tekintve. Később sikerként könyvelhették el, hogy 1884-ben a helység már járási székhelyként adhatott otthont több közigazgatási intézménynek, gazdasági társaságnak és társadalmi kezdeményezésnek.⁴ Utóbb említett szervezetek megalakításában nagy szerep jutott az értelmiség tagjainak, akik a polgárosodás és a haladás üzenetét tűzték zászlójukra, általuk kezdődhetett meg a helyi társadalom önszerveződése. Polgári kör, jótékony nőegylet, tűzoltóegylet és más kulturális egyesületek alakultak ezen folyamat eredményeképp,⁵ melyek hozzájárulhattak Berettyóújfalunagyközségi fejlődéséhez, valamint a városiasodás évtizedeinek nevezett esztendőik hangulatához.

---

³ Sándor 2011.

⁴ Bagdi – Török 2021. 53–57.

⁵ Nyakas 1981. 302.

Ebben a légkörben merült fel egy sportklub alapításának gondolata, melynek körülményeiről több visszaemlékezés is napvilágot látott.⁶ Kiss Antal⁷ azontúl, hogy 1910-et jelölte meg a megalakítás dátumaként, kezdeményezőkként önmagát, Bodonyi Sándort⁸ és Fiala Gyulát tűntette fel.⁹ Ezzel szemben Bodonyi Sándor szerint 1911. június 12-én alakult meg a szervezet Kiss Antal, Szántó Sándor, Weisz Béla, Zádor Béla és önmaga elhatározása alapján.¹⁰ Hivatalosan a Berettyóújfalu Sport Egylet alapítását azonban 1911. október 1-re datálják, amikor is a közgyűlés elfogadta a szervezet alapszabályát.¹¹ „*A nemzeti érdeket szolgáló testgyakorlás művelése, vagyis az atlétika, vívás, tornászás, korcsolyázás, turisztika, teniszszedés hatékonyabb művelése és fejlesztése...*” szerepelt ebben az egyesület céljaként, amely három szakosztállyal kezdte meg működését. Ezek a torna és atlétikai, vívó, valamint a turisztikai-tenisz szakosztályok voltak.¹²

A korabeli közvélemény is öröndetes eredményként tartotta számon a BUSE megalakulását, derül ki a Sárrét című hetilap tudósításából. A helyi sajtótermék hasábjain megjelent cikk szerint évek óta jelen volt már egy ilyen jellegű szervezet igénye, amely a „*társadalom különböző osztályainak módot nyújt a legegyszerűbb és mégis*

---

⁶ Fontos kihangsúlyozni, hogy a múltidéző egyesületi tagok az alapítás után több évvel emlékeztek meg a kezdetekről. Bodonyi Sándor titkár a 10 éves évforduló alkalmából tartott beszédében foglalta össze a BUSE addigi történetét, Kiss Antal pedig a Nadányi Zoltán szerkesztésében, 1938-ban megjelent Magyar városok és vármegyék monográfiája sorozat Bihar vármegyéről szóló kötetében írt Csonka-Bihar vármegye sportéletéről. Értelemszerűen nemcsak az emlékek kophattak ki az idők során, hanem más-más dolgokat tarthattak említésre méltónak. Kiss 1938. 323–325.; Titkári jelentés. Bihari Újság, 2. (1921) 37. 1921. szept. 15. 3.

⁷ Dr. Kiss Antal 1882-ben született Bihartordán. Budapesten szerzett fogorvosi képesítést, gyakornokként több évet töltött külföldön, majd 1908-ban nyitotta meg Berettyóújfalu első fogászrendelőjét. A világháború ideje alatt tábori kórházakban szolgált, a Vöröskereszt hadiékítményes és Koronás Vaskereszt kitüntetésekben részesült. Sport iránti szenvedélyének köszönhetően szerepe volt Belgrád első labdarúgócsapatának létrejöttében is. Vermes 1930. 171.

⁸ Bodonyi Sándor 1884-ben született Stájerlakaninán. A szegedi piarista gimnázium elvégzése után adóhivatali vizsgát tett. A Medgyesen megjelenő Medgyesi Újság című hetilap segédszerkesztője lett 1907-ben, 1908-ban a pénzügyminiszter helyezte át Berettyóújfaluba magyar királyi adótiszt kinevezése okán, később az adóhivatal főnökeként volt ismeretes. A BUSE titkári posztja mellett kalapácsvetőként is részt vett a helyi sportéletben. Vermes 1930. 155.; Kinevezés. Medgyesi Újság, 5. (1908) 30. 1908. okt. 11. 2.; Kiss 1938. 324.

⁹ Kiss 1938. 323.

¹⁰ Titkári jelentés. Bihari Újság, 2. (1921) 37. 1921. szept. 15. 3.

¹¹ MNL HBVL IV.458. 1. d. 175/1929. A Berettyóújfalu Sport Egylet alapszabálya.

¹² Uo.

*nemes társadalmi érintkezésre s e mellett a testi erő és ügyesség fejlesztésére.*¹³ A szerző annak a gondolatának is hangot adott, hogy a városi attitűd megteremtéséhez szükség van egy sportegyesületre, létrehozása ezt a társadalmi missziót szolgálja. Továbbá az alapítók névsorát is közzétették, a klub elnöke Boross Gyula¹⁴ gyógyszerész lett, és számos tisztséget töltöttek be a lokális elit és értelmiség más tagjai is.¹⁵

A labdarúgás bár nem került megemlítésre sem az alapszabályban, sem a megalkulást hírül adó újságcikkben, a visszaemlékezők mindazonáltal egyetértettek abban, hogy már a kezdeti időszakban űzték a sportágot az egyesület keretein belül. A különbség csupán e téren is csupán az időpontokban fedezhető fel, hiszen Kiss Antal írásában arra utalt, hogy a nyilvános atlétikai és futballszereplések 1910-ben már elkezdődtek,¹⁶ míg Bodonyi 1911-re a házi bajnokságok, 1912-re a vidéki mérkőzések idejét helyezte.¹⁷

Első klubközi mérkőzésként számolt be a sajtó az 1912. július 7-én játszott Nagyvárad Törekvés Sport Egyesület elleni barátságos találkozóról, melyet hazai pályán, Berettyóújfaluban rendeztek.¹⁸ A helyi és nagyvárad közönség az atlétikai versenyszámok mellett a két csapat közti labdarúgó-összecsapást láthatta. Sikeres debütálást tudhatott magáénak a BUSE atlétikában, azonban a futballpályán 1:3-as nagyvárad győzelemmel zárult a bemutatkozó játék.¹⁹ Nem sokkal később,

---

¹³ Sport-Egylet. Sárrét, 7. (1911) 41. 1911. okt. 8. 2–3.

¹⁴ Boross Gyula Szarvason született, 1863. március 28-án. 1890-ben összeházasodott Gruden Margittal, Szakáll Pál, berettyóújfalui járásbíró unokahúgával. A Gróf Széchenyi Istvánról elnevezett berettyóújfalui gyógyszerertár bérelője és gyógyszerésze volt. Boross Gyula rövid életrajzát legújabban a Bihari Múzeum időszaki kiállítása mutatja be. Sorsfordítók időszaki kiállítás.

¹⁵ „*Alélnökök: Nyisztor Albert, dr. Szilágyi Jenő. Titkár: Bodonyi Sándor. Jegyző: Szoboszlai Géza. Pénztárnok: Adler Pál. Számvizsgálók: Brózik Dezső, Kerekes Ferenc, Weiszberger Armin. Háznagy: Kiss Antal. Ügyész: Dr. Fernbach Dezső. Orvos: Gazdíg Gyula. Választmányi tagok: Dr. Bölönyi Andor, Bölönyi István, dr. Eszényi Lajos, Erdős Zsigmond, Gergely János, dr. Habókay Béla, Papp Mihály, Papp Ede, Szász István, Tripsó Sándor, Zib Sándor, Zsigorics József. Választmányi póttagok: Agárdi Ferencz, Juricskay Ernő, Varga József.*” Sport-Egylet. Sárrét, 7. (1911) 41. 1911. okt. 8. 2–3.

¹⁶ Kiss 1938. 323.

¹⁷ Titkári jelentés. Bihari Újság, 2. (1921) 37. 1921. szept. 15. 3.

¹⁸ A Berettyóújfalui Sport-Egylet és a Nagyvárad Törekvés Sport Egyesület klubközi mérkőzése. Sárrét, 8. (1912) 27. 1912. júl. 7. 3.

¹⁹ A Berettyóújfalui Sport-Egylet és a Nagyvárad Törekvés Sport Egyesület klubközi mérkőzéséről. Sárrét, 8. (1912) 28. 1912. júl. 14. 3.

1912. július 28-án a visszavágóra is sor került Nagyváradon, amely az újfaluiak számára 6:1-es vereséggel ért véget. Bodonyi, a cikk írója a csapat mentségére szólva megjegyezte, hogy a 6 gól közül 3 öngól volt, illetve kritizálta a játékosok főnökeit, akik „*még nem emelkedtek a sport-cultura ama fokára, hogy alkalmazottuknak a verseny előtt legalább három nap 1-1 óra szabadságot adtak volna a közsiker érdekében.*”²⁰

A fent idézett gondolat jól mutatja a futball legfőbb társadalmi funkcióját, a kollektív azonosulás lehetőségét.²¹ A BUSE esetében az azonosulás a lokális beágyazottságban érhető tetten, a közösség, melyet reprezentálni kívántak, maga a nagyközség, Berettyóújfalú. A BUSE sikerét székhelye sikereként ismerték el. A korszakban az ehhez hasonló, alulról építkező egyesületek csak önfinanszírozás és mecénatúra útján jöhettek létre,²² ezért is emelhető ki a községet meghatározó polgárság, a politika és az iparosság támogató részvétele az egyletben, közülük többen is az egylet aktív sportolóinak számítottak.²³

Pályáról kispadra

A világháborús időszakában nem működött a sportklub, helyiségüket a vezetőség egy későbbi hivatalos levele (1. sz. melléklet) szerint katonák használták és dúlták fel. A kötelesség a harctérre szólította a játékosokat és a vezetőséget egyaránt, akik közül nem mindenki térhetett vissza, illetve többek maradandó sérüléssel kerültek haza.²⁴ Az 1920-as évekre „Csonka-Bihar” egyetlen sportklubja maradt a Berettyóújfalui Sport Egylet,²⁵ ám az így kapott nagyobb figyel-

---

²⁰ Sport. Sárrét, 8. (1912) 31. 1912. aug. 4. 4.

²¹ Hadas 2003. 306–307.

²² Szegedi 2005. 10–11.

²³ Például Fekete Imre ügyvédjelöltként, Fekete Kálmán ügyvédként, Fiala Gyula telegkönyvvezetőként, Kozma Sándor géplakatosként, Fischbein Jenő kereskedősegédként dolgozott 1929-ben. A legelső mérkőzés tizenegy játékosához lásd: Sándor 2011. 13. Vö. A Berettyóújfalui Sport-Egylet és a Nagyváradai Törekvés Sport Egylet klubközi mérkőzéséről. Sárrét, 8. (1912) 28. 1912. júl. 14. 3. A személyek és foglalkozásaik azonosításához ld. MNL HBVL IV.403. 40. k. Berettyóújfalú. 15.; 19.; 122.; 242.

²⁴ Például Nyúl Miksa 1916-ban hadirokkantként tért vissza Berettyóújfaluba, később ő szervezte meg a BUSE ifjúsági csapatát. Titkári jelentés. Bihari Újság, 2. (1921) 37. 1921. szept. 15. 3.

²⁵ 1924-től alakultak a vármegye területén további labdarúgó sportegyesületek. 1924-ben Komádi-ban, 1925-ben Derecskén, 1930-ban Sarkadon és Okányban. Kiss 1938. 325.

met sikeresen használta fel az egyesület vezetősége a sportélet újjászervezéséhez. A Horthy-rendszer államilag is előmozdította a testnevelés és a sport ügyét, nemcsak az oktatásban támogatták a testedzést, hanem az ezzel foglalkozó társadalmi szervezetekben is.²⁶ Ennek jegyében érték el a községi sporttelep áthelyezését, mely addig az Erzsébet-liget²⁷ mellett helyezkedett el, és a „*poros, kéményfüstös, mocsári levegő*” miatt kifogásolták az egyesület tagjai.²⁸ Végül 1920-ban a BUSE így a Kréta nevű lúdlegelőn kapott megfelelő sport- és higiéniai körülményeket biztosító pályát,²⁹ de annak körülkerítését már közadakozásból finanszírozták 1924-ben.³⁰

Folyamatos pénzügyi gondokról tanúskodott egy főispán közbenjárását kérő levél (2. sz. melléklet), mely szerint bevételük három forrásból származik: tagdíjkból, mérkőzések belépődíjaiból, illetve azon műsoros estek belépődíjaiból, amelyeken nem a sport, hanem a „*tombola, szépségverseny, confetticsata, tréfás jelenetek*”³¹ kapták a főszerepet. Bár az elnökség érvelése szerint az egyesület soha nem kapott pénzügyi támogatást, valójában több ízben nyújtott anyagi segítséget a vármegye.³² Szintén ezen kérelem világít rá arra, hogy a felszerelések pótlásának és egyéb kötelezettségek költségeinek rendezése olykor egy-egy fáradhatatlan egyesületi tagra, mint például Kiss Antalra hárult.

Ami az eredményeket illeti, nem szégyenkezhetett a futballcsapat, hiszen 1921-ben a keleti kerület II. osztályú bajnoksága³³ „A” csoportjának győzteseként

---

²⁶ 1921. évi LIII. törvénycikk a testnevelésről.

²⁷ A mai Széchenyi István Tagiskola helyén. BM IV.2002.27.207.

²⁸ MNL HBVL IV.406.b 58. d. 667/1920.

²⁹ MNL HBVL IV.406.b 58. d. 667/1920.

³⁰ Sport. Bihar Népe, 4. (1924) 38. 1924. szept. 21. 4.

³¹ Sportünnepély Berettyóújfaluban. Bihar Népe, 4. (1924) 27. 1924. júl. 6. 2.

³² MNL HBVL IV.406.b 100. d. 8356/1923.

³³ 1912 őszén álltak fel a vidéki kerületek a labdarúgó szövetségen belül, melyek maguk intézték ügyeiket, saját bajnokságot bonyolíthattak le. Addig csak budapesti csapatok vehettek részt a kiírt bajnokságokon. A mérkőzések régióktól függően eltérő módon zajlottak, több helyen két osztály is működött. Az első világháború után egyre több szinten kapcsolták be a vidékieket a futball rendszerébe, majd 1926-ban a Budapest-vidék megkülönböztetést, a profi-amatőr törésvonal váltotta fel. 1920-tól az MLSZ Kelet-magyarországi Kerületének déli határa Berettyóújfalunál, nyugati határa Törökszentmiklósnál, északi határa Kisvárdánál húzódott. Szegeci 2006. 116–117.; Szegeci 2016. 328–332.

ismerték.³⁴ Bár akkor a kerület I. osztályába jutásért játszott mérkőzését elveszítette az újfaluí tizenegy a Kisvárdai csapata ellen,³⁵ az 1923/1924-es bajnokságot azonban már a keleti kerület I. osztályának 8. helyén zárta,³⁶ sőt, a következő szezonban is meg tudta tartani ezt a pozíciót.³⁷ A befektetett munka 1926-ra tért meg igazán, amikor is a DVSC³⁸ mögött, második helyen végzett a BUSE.³⁹ A későbbiekben kevésbé szerepeltek jól községünk labdarúgói a tabellán, 1929-től pedig nem is indultak a kerületi bajnokságban, visszaléptek a mérkőzések megrendezésétől, és csak barátságos összecsapásokon léptek pályára egészen 1933-ig.⁴⁰

A sikerszéria nem a véletlennek volt köszönhető, ugyanis ebben az időszakban több változás ment végbe a szakosztály működését illetően. A derecskei születésű Fülöp Gyula,⁴¹ aki 1925-ben még csak a szakosztály elnöke lett,⁴² egy évvel később már az egyesület egyik társelnökéként tevékenykedett,⁴³ valamint szintén 1926-ban, a debreceni Bocskay FC klubigazgatói pozícióját feladva érkezett Berettyóújfaluba Rákos Győző, mint edző.⁴⁴ Nemcsak az egyesület vezetése alakult át időközben, hanem a játékoskeret összetétele is egyre differenciáltabbá vált, a helybéli sportolók mellett megjelentek a más csapatoktól átigazolt labdarúgók is. Ugyanakkor az is megemlíthető, hogy a Berettyóújfaluban nevelkedett játékosokra más csapatok is felfigyeltek, akadtak az ország különböző sportegyesületeinél

---

³⁴ Földessy 1926. 573.

³⁵ A BUSE tízéves jubileuma. Egyetértés, 3. (1921) 167. 1921. júl. 27. 6.

³⁶ Szegedi 2005. 280.

³⁷ Uo.

³⁸ A Debreceni Vasutas Sport Club eredetileg 1902-ben alakult Egyetértés Football Club néven. Az egyesületet a MÁV Járműjavító Gépgyár (Vagongyár) Egyetértés Önképző Dal- és Segélyegylet tagjai alapították. Szegedi 2005. 27.

³⁹ Szegedi 2005. 280.

⁴⁰ Sándor 2011. 78.

⁴¹ Fülöp Gyula 1895. június 30-án született, izraelita családban. 1922-től a berettyóújfaluí Bihari kereskedelmi és mezőgazdasági részvénytársaság egyik ügyvezető-igazgatójaként dolgozott. MNL HBVL. IV.469.g 1. k. 19. bejegyzés; Nagy Magyar Compass. 1925. 838.

⁴² Az 1925. évi vezetőség névsorát ld. Sándor 2011. 41–42.

⁴³ Az 1926. évi vezetőség névsorát ld. Sándor 2011. 52–53.

⁴⁴ Rákos Győző a budapesti székhelyű, cionista sportcsapat, az 1906-ban alapított Vívó- és Atlétikai Club tagjaként volt korábban ismeretes. 1927 és 1932 között a hajdúszoboszlói Alföldi Terménykereskedelmi Rt. cégtulajdonosa volt. Szegedi 2005. 151.; Kivonat a kereskedelmi cégjegyzékből. Központi Értesítő, 52. (1927) 51. 1927. dec. 22. 1085.; Kivonat a kereskedelmi cégjegyzékből. Központi Értesítő, 57. (1932) 33. 1932. aug. 18. 556.; Szegedi 2005. 151.

szerencsét próbáló játékosok, illetve az sem zárható ki, hogy az élet távolabbi településekre sodort egyeseket.⁴⁵

1925-ben újabb klubbal gazdagodott a berettyóújfalui futballtörténelem, mi-
kor is megalapításra került a Berettyóújfalui Iparosok és Kereskedők Sportegye-
sülete. E szervezet céljai több hasonlóságot is mutattak a BUSE alapszabályában
foglaltakkal: „*A testnevelést szolgáló mindennapi testgyakorlás művelése – vagyis: atlétikai*
(sic!), labdarúgás, vívás, tornázás, korcsolyázás, turisztika, kerékpár, teniszezés művelése
és fejlesztése.”⁴⁶ Kiss Antal visszaemlékezésében azoknak tulajdonítja az új egyeslet
létrehozását, akik „*különböző okok miatt*” távoztak a BUSE kötelékéből,⁴⁷ Sándor
Mihály könyvében pedig konkrétan „*Fülöp diktatórikus módszereivel*” magyarázta
egyek tagok kiválását.⁴⁸ Egy kései ünnepi beszéd alkalmával hangzott el az az
indok, mely szerint az „*idegenből hozott játékosok miatt*” kezdtek el szervezkedni a le-
hetőséget nem kapó újfaluiak.⁴⁹ A forrásközlésben olvasható levél (2. sz. mellék-
let) szerint politikai és személyes ellentétek álltak a szakadás mögött. Annyi bizo-
nyos, hogy számos játékos számára volt vonzóbb a BIKSE égisze alatt folytatni a
pályafutását,⁵⁰ ezzel szemben a két klub vezetősége közötti átfedések sem mentek
ritkaságszámba, hiszen maga Kiss Antal is szerepel a BIKSE tisztviselői névsor-
rában, mint társelnök.⁵¹ Az események egymásutánisága ugyan még nem jelent
ok-okozati összefüggést, de az szembetűnő, hogy 1927-ben Rákos Győző és Fül-
löp Gyula is lemondott pozíciójáról,⁵² és még ugyanebben az évben elkezdődtek

---

⁴⁵ Például Blau Béla, aki 1924-ben Szolnokra távozott, vagy Klein Imre, aki 1925-től Mezőtúron futballozott tovább. Átigazolások. A Magyar Labdarúgók Szövetsége Hivatalos Közlönye, 4. (1924) 39. 1924. szept. 26. 5.; Átigazolások. A Magyar Labdarúgók Szövetsége Hivatalos Közlönye, 5. (1925) 34. 1925. aug. 28. 8.

⁴⁶ MNL HBVL IV.458. 1. d. 56/1928. A Berettyóújfalui Iparosok és Kereskedők Sportegyesü-
letének alapszabálya.

⁴⁷ Kiss 1938. 324.

⁴⁸ Sándor 2011. 47.

⁴⁹ BM IV.2002.27.35.

⁵⁰ A BUSE-ből kivált és újonnan igazolt BIKSE játékosok névsorát ld. Sándor 2011. 49.

⁵¹ A BIKSE tagokhoz ld. MNL HBVL IV.458. 1. d. 56/1928. A Berettyóújfalui Iparosok és
Kereskedők Sport Egyesületének alakuló közgyűlésén megválasztott tisztikar és alapító tagok név-
jegyzéke. A BUSE tagokhoz ld. Sándor 2011. 52.

⁵² Fülöp távozásához ld. Sport. Bihar, 1. (1927) 26. 1927. jún. 30. 6. 1933-ban bukkan fel újra a
sajtóban Fülöp és Rákos neve, amikor egy hűtlen kezelési perben vádlottként vettek részt. Fülöp,

a tárgyalások a BUSE és a BIKSE egyesüléséről.⁵³ Ez ismeretlen okokból hosszú időre meghúszta, és 1929-ig vártott magára a fúzió.⁵⁴

Az 1927-es esztendő tartogatott még kihívásokat a község első sportegyletének. Ekkor bontotta fel a település a sportpálya területének bérbeadásáról szóló szerződést, hogy az 1924-ben alapított Berettyóújfalvai Levente Egyesület⁵⁵ rendelkezésére bocsájtja azt örökbérlés formájában, Bihar vármegye közbenjárásával.⁵⁶ A pálya melletti két épület, illetve a kerítés a BUSE tulajdonát képezte,⁵⁷ így a vármegye köteles volt megtéríteni azokat a klubnak,⁵⁸ anyagi fedezetet az Országos Testnevelési Tanács biztosított a vallás- és közoktatási miniszter jóváhagyásával a terület megszerzésére, kibővítésére, valamint felszerelésére abból a célból, hogy a helyi leventeszervezetnek ajánlják fel.⁵⁹

A leventeintézmények felállításáról az 1921. évi LIII. törvénycikk rendelkezett, melynek értelmében minden iskolát elhagyó fiú 21 éves koráig leventekötelesnek számított, azaz kötelező volt számukra a leventeegyesületek által szervezett hazafias és katonai jellegű képzéseken, testnevelési alkalmakon való megjelenés.⁶⁰ A kormányzat és az ifjúsági szervezet szoros kapcsolatot ápolt, maga Fráter László,⁶¹ Bihar vármegye alispánja is a közigazgatás fontos feladatának tartotta a

---

mint a Bihari Kereskedelmi Rt. igazgatója, Rákos, mint az Alföldi Terménykereskedelmi Rt. igazgatója volt érintett az ügyben. Két városban 170 tanúval egy hónapig tart a Debreceni Ipari és Kereskedelmi Rt. bűnpöre. Az Est, 24. (1933) 76. 1933. ápr. 4. 14.

⁵³ Sport. Bihar, 1. (1927) 43. 1927. okt. 27. 6.

⁵⁴ MNL HBVL IV.458. 1. d. 175/1929. A belügyminiszter levele Bihar vármegye alispánjának a Berettyóújfalvai Iparosok és Kereskedők Sportegyesületének nyilvántartásból való törléséről.

⁵⁵ MNL HBVL IV.458. 1. d. 13/1928. A Berettyóújfalvai Levente Egyesület alakuló közgyűlésének jegyzőkönyve.

⁵⁶ Örökbérlési szerződés. MNL HBVL IV.406.b 168. d. 1083/1927.

⁵⁷ Az egyesület két vályogépületet birtokolt, az egyik 10,3 m x 6,85 m, míg a másik 7,5 m x 7,5 m területű volt. Ezenfelül 450 folyóméternyi puhafából készült kerítés is határolta a pályát. MNL HBVL IV.406.b 168. d. 1083/1927. A „BUSE” pályán lévő épületek becslése.

⁵⁸ Megváltási szerződés. MNL HBVL IV.406.b 168. d. 1083/1927.

⁵⁹ Az alispán levele a Berettyóújfalvai Sport Egylet elnökségének. Berettyóújfalu, 1927. febr. 12. MNL HBVL IV.406.b 168. d. 1083/1927.

⁶⁰ Várdai 2019. 289.

⁶¹ Dr. Fráter László 1887-ben született Nagyváradon, főiskolai tanulmányait Debrecenben, Heidelbergben, Münchenben és Kolozsváron végezte. 1908-ban a derecskei főszejtábróságnál, mint közigazgatási gyakornok, 1911-ben a Bihar vármegyei főügyészi hivatalnál, mint árvaszéki

mozgalom támogatását,⁶² így a helyi vármegyei apparátus figyelme joggal fordult a leventék felé.⁶³

A Berettyóújfalui Levente Egyesület elnöksége döntött ezt követően a sportpálya ügyeiről, de a vármegye garanciát vállalt arra, hogy „*más, hazafiás és nemzeti szellemben működő ottani testező egyesület*” sem szenved hátrányt,⁶⁴ így a BUSE és működésének utolsó éveiben járó BIKSE is tovább használhatta korábbi területét. További biztosítékot jelenthetett még a leventeegyesület elnökének személye, Nyíri István,⁶⁵ aki ekkor a BUSE elnöki pozícióját is betöltötte, és tisztségéből adódóan ő vezényelte le a sportpálya átruházását.⁶⁶

Szárnyra kapott Turul

A Berettyóújfalui Sport Egylet éveken át, megalakulásától kezdve az 1930-as évekig töltött be kiemelkedő szerepet nemcsak a községi, hanem a vármegyei sportéletben is, működése azonban a fent említett okok következtében nem nevezhető zavartalannak. Ahogy a helyi társadalom reflektált a kor megpróbáltatásaira, úgy változott meg a klub megítélése is. Továbbá említésre érdemes még, hogy időközben a futball népszerűsége egyre szélesebb köröket hódított meg,⁶⁷ megjelent

---

foglalmozó dolgozott. 1912-ben Bihar vármegyei aljegyző, majd 1918-ban berettyóújfalui főszolgabíró lett. A világháborúban egy évet töltött a fronton, két évet pedig orosz hadifogságban. Hazatérve folytatta közigazgatási szolgálatát, melynek eredményeképp 1926. március 17-én alispánná nevezték ki. Vermes 1930. 137–138.

⁶² Bagdi 2021. 38.

⁶³ Ennek az együttműködésnek legjelentősebb mérföldköve Berettyóújfaluban az ország első leventeházának felállítása, melynek avatóünnepségén Horthy Miklós kormányzó is részt vett. Bagdi 2021. 38.

⁶⁴ Az Országos Testnevelési Tanács levele Bihar vármegye alispánjának. Budapest, 1926. dec. 20. MNL HBVL IV.406.b 168. d. 1083/1927.

⁶⁵ Nyíri István 1887-ben született Berettyóújfaluban. Középiskoláit Késmárkon és Nagyváradon végezte, gépészmérnöki oklevelét a Műegyetemen szerezte meg. A háború után Berettyóújfaluban telepedett le, és átvette az apja által alapított gőzmalmot. 1935-ben kapcsolódott be a politikai életbe, mikor a biharkeresztesi választókerület megválasztotta országgyűlési képviselőjének. Haeffler 1940. 270.

⁶⁶ Társelnökként mindkét szervezet életében fontos szerepet töltött még be Bodonyi Sándor is. MNL HBVL IV.458. 1. d. 13/1928. A Berettyóújfalui Levente Egyesület alakuló közgyűlésének jegyzőkönyve.

⁶⁷ Hadas 2003. 311.

egy közeg, amely már nem tudott azonosulni a BUSE értékeivel és hagyományaival, ezért más elvárásokat fogalmaztak meg a labdarúgással és *en bloc* a sporttal kapcsolatban.

1932. szeptember 25-én jött létre a Bihari Turul Sport Egyesület Berettyóújfaluban, melynek ügyvivő elnökül dr. Appel Ernő⁶⁸ ügyvédjelöltet választották meg. Az alakulógyűlésen elfogadásra került a szakosztályok létrehozásáról szóló indítvány, ezáltal futball, kerékpár, birkózó és ökölvívó szakosztályokkal kezdte meg működését az egyesület,⁶⁹ bár egy tag visszaemlékezése szerint csak labdarúgással foglalkoztak.⁷⁰ 1933-ban nevezett be a szervezet a Magyar Labdarúgó Szövetség másodosztályú keleti bajnokságába,⁷¹ első mérkőzésüket a Kisújszállási Testedzők Egyesülete ellen vívták, amely 4:1-es kisújszállási győzelemmel zárult.⁷² A Bihari Turul is a már leventék által birtokolt pályán szervezte meg sportéletét, annyi hozadéka azonban volt a helyi sportcsapatok rivalizálásának, hogy a harmincas évek derekára egy 400 személyes lelátó épült a község vezetésének jóvoltából.⁷³ Szükség is lehetett rá, hiszen olykor 1500–2000 néző is kíváncsi volt a BUSE elleni összecsapásokra.⁷⁴

Névválasztásában is eltért a szervezet a korábbi gyakorlattól. Az eddig ismertett két sportegyesület, illetve a leventeegyesület feltüntette nevében a községet, ehelyett ebben az esetben a Bihar vármegyei jelenlét lett a megkülönböztető jelzés alapja, ugyanakkor az alakuló közgyűlés alkalmával 89 tagságát kérelmező személy kivétel nélkül berettyóújfalui lakos volt.⁷⁵ Emellett a sportcsapat elnevezésében a korszakban politikai jelentéssel bíró *turul* jelképét is szerepeltette, mely

---

⁶⁸ Appel Ernő 1901-ben született a Szilágy megyei Diósadon. Berettyóújfalui ügyvédi praxisát 1942-ben bekövetkezett haláláig működtette. MNL HBVL IV.403. 40. k. 1. bejegyz.; Hirdetmény. Budapesti Közlöny, 76. (1942) 63. 1942. márc. 17. 3.

⁶⁹ MNL HBVL IV.458. 8. d. 38/1934. A Bihari Turul Sportegyesület alakuló közgyűlésének jegyzőkönyve.

⁷⁰ BM IV.2002.27.35.

⁷¹ Fejlődik a bihari sportélet. Nemzeti Sport, 25. (1933) 163. 1933. aug. 18. 4.

⁷² Sándor 2011. 87–88.

⁷³ BM IV.2002.27.35.

⁷⁴ BM IV.2002.27.35.

⁷⁵ MNL HBVL IV.458. 8. d. 38/1934. A Bihari Turul Sportegyesület alakuló közgyűlésén felvételt kérő tagok névjegyzéke.

főként az irredenta körök egyik legfontosabb szimbólumaként szolgált a két világháború között.⁷⁶ A berettyóújfalui országzászló⁷⁷ megépítésére éppen a Bihari Turul által szervezett irredenta estélyeken adakozhattak a szimpatizánsok.⁷⁸

Az 1936. április 5-én tartott gyűlésen a klub kimondta MOVE⁷⁹ egyesületté való átalakulását, aminek hozadékeként a Bihari Turul átvette a MOVE sportcsapataira érvényes szabályzásokat, és ettől kezdve folyamatosan alkalmazkodtak az országos változtatásokhoz.⁸⁰ Így a berettyóújfalui csapat is része lett a MOVE sporthálózatának, melynek célja elsősorban a katonai kiképzés előkészítése volt. Ezért főként lövészegyesületek kötődtek a szervezethez, de labdarúgócsapatai is sorra alakultak országszerte, melyek számára saját bajnokságot is rendeztek.⁸¹

A Turul a futballpályán is lépésről lépésre gyűjtötte be sikereit. Az 1936/1937-es szezonban még a 13. helyen végzett a kelet-magyarországi kerületben,⁸² majd az 1939/1940-es kerületi bajnokság debreceni alosztályában az 5. helyezést sikerült elérniük.⁸³ 1940-ben a második bécsi döntés értelmében nemcsak Magyarországhoz csatolták vissza Észak-Erdélyt, hanem a Magyar Labdarúgó Szövetség is gyarapodott az ezáltal visszatért területek magyar futballcsapataival,⁸⁴ így új alapokon kellett a bajnoki mérkőzéseket megszervezni. Ezt követően érte el a klub története legjobb helyezését a tabellán, amikor az 1941/1942-es idényben a felsőtiszaei kerületi bajnokság 4. helyén végzett.⁸⁵

---

⁷⁶ Kerepeszki 2009. 342.

⁷⁷ Az irredentizmus és a revizionizmus jegyében hirdette meg Ulmánczy Nándor 1925-ben az úgynevezett országzászló mozgalmat, melynek keretében az 1930-as évek végére már több mint 700 településen állt a történelmi Magyarország emlékét megidéző és annak egységét hirdető országzászló. Zeidler 2009. 487.

⁷⁸ Irredenta-est az országzászló javára. Pesti Hírlap, 46. (1934) 7. 1934. jan. 11. 11.

⁷⁹ A Magyar Országos Véderő Egyesület eredetileg katonatiszti szervezet, majd tiszti vezetésű szélsőséges antikommunista, militarista, fajvédő társadalmi egyesület volt. A MOVE országos megalakulása után rögtön elkezdték a sportélet megszervezését, ezen célokra tetemes összegű állami támogatást is kaptak már a megalakulásuk utáni első években. Dósa 1972. 95.

⁸⁰ MNL.HBVL.IV.458. 8. d. 45/1939. Jegyzőkönyv a Bihari Turul Sport Egyesületnek 1938. szeptember 11-én tartott rendkívüli közgyűléséről.

⁸¹ Sipos 2020. 13.

⁸² Szegedi 2005. 280.

⁸³ Uo.

⁸⁴ Csillag 2011. 61.

⁸⁵ Szegedi 2005. 280.

Dr. Appel Ernő 1942-ben bekövetkező halála után Andó István⁸⁶ vette át az egyesület ügyvezető elnöki posztját,⁸⁷ aki ezzel egyidőben a Berettyóújfalusi Polgári Lövész Egyesületben is hasonló feladatokat látott el.⁸⁸ Többen is részt vettek mindkét szervezet működésében, például Kinter Jenő jegyző és Cs. Nagy Tibor szövetkezeti képviselő,⁸⁹ ezért is merülhetett fel, hogy a MOVE Bihari Turul összeolvad az említett sportlövész-egylettel,⁹⁰ azonban ezt más rendelkezésre álló forrás nem igazolja.

Hosszabbítás nélkül

Sport és politika között már a vizsgált korszakban is szoros kapcsolat figyelhető meg, a jó szándékon és a helyi ismeretségi kapcsolatokon kívül politikai haszon-szerzés is állhatott a sportcsapatok támogatása mögött. A Berettyóújfalusi Sport Egylet előkelő pozícióit működése során mindvégig a község és a vármegye prominens személyei töltötték be, azonban miután megalakult a Bihari Turul, a szurkolók mellett a döntéshozók is megosztottá váltak, és többen inkább a rivális csapat mellett törtek lándzsát.

1936-ban a BUSE 25 éves fennállásának alkalmából egy kétnapos, nagyszabású jubiláris ünnepséget szerveztek, mely során a vármegye területén működő sportegyletek mérhették össze erejüket különböző sportágakban.⁹¹ Az esemény még a helyi politika kiemelkedő alakjainak részvételével zajlott, azonban ezt követően elpártoltak a nagy múlttal rendelkező klubtól, és elindult a BUSE hanyatlása. A Berettyóújfalusi Sport Egylet 1939-re nemcsak beszüntette működését, de fel is oszlott,⁹² ennél fogva a MOVE Bihari Turul maradt a település egyetlen

---

⁸⁶ Andó István 1901-ben született Nagykárolyban. Egerben végzett közigazgatási tanfolyamot, majd Berettyóújfaluba került közigazgatási gyakornokként, később Hencidán lett helyettes segédjegyző. A Nemzeti Hadseregben szolgált, leszerelése után ő töltötte be a váncsodi segédjegyzői pozíciót. Visszatérve Berettyóújfaluba, a vármegyei számvevőszék főnöke lett. BM IV.90.164.

⁸⁷ Pluhár 1942a. 431.

⁸⁸ Pluhár 1942b. 4.

⁸⁹ Pluhár 1942b. 50., 69.

⁹⁰ Pluhár 1942a. 431.

⁹¹ BM IV.2002.27.205.

⁹² Kivonat a 9. számú országos egyesbíró 1940. február 6-án tartott ülésének jegyzőkönyvéből. A Magyar Labdarúgók Szövetsége Hivatalos Közlönye. 20. (1940) 3. 1940. febr. 9. 4.

futballklubja. A világháború és a belpolitikai helyzet következtében végül 1944-ben a Turul sorsa is megpecsételődött, az egyület megszűntették, ahogy 1945-ben az egész MOVE hálózatot rendeleti úton felszámolták.⁹³

A helyi sportélet a II. világháború után hamar új lendületet kapott, újból összeállt a BUSE csapata a régi tagokból, 1945-ben az első barátságos mérkőzésekre is sor kerülhetett. Az egykori Turul futballistái is helyet kaptak azon játékosok között, akik a pályán képviselték Berettyóújfalut.⁹⁴ A szocializmus időszakában a sport is állami ellenőrzés alá került, ebből kifolyólag több névváltoztatásra kényszerült az újfalui tizenegy, de az egyület mai napig aktívan tevékenykedik a településen.

A forrásokról

A levelek a Bihari Múzeum Általános Történeti Dokumentum gyűjteményének részét képezik, fénymásolatban maradtak fenn, az eredeti példányok kiléte a kutatás jelenlegi állása szerint ismeretlen.

Az első szöveg⁹⁵ 1928-ban, hivatalos ügyintézés során keletkezett kézzel írt levél, a második⁹⁶ pedig egy gépelt kérelem Szilágyi Lajos,⁹⁷ Bihar vármegye főispánja felé, azonban ez az irat a nem pontos fénymásolás következtében olvashatatlan, illetve lemaradt részeket is tartalmaz. Utóbbi irat ugyan nem tartalmazza a kelezés dátumát, azonban a szöveg kontextusából kiderül, hogy a BUSE alapításának 25. évfordulója után, de még a főispán 1937-es lemondása⁹⁸ előtt vetették papírra segélykérésüket. Továbbá közös az írományokban, hogy

---

⁹³ Az 1945. évi 529. M. E számú rendelet a fasiszta politikai és katonai jellegű szervezetek felszámolásáról.

⁹⁴ Sándor 2011. 132.

⁹⁵ BM IV.2002.27.185.

⁹⁶ BM IV.2002.27.180.

⁹⁷ Szilágyi Lajos 1882-ben született Berettyóújfaluban. Katonai és jogi tanulmányokat folytatott, majd politikai pályára lépett. 1916-ban, 1922-ben, 1926-ban és 1931-ben nyerte el a berettyóújfalui választókerület mandátumát, majd 1933-ban főispánná nevezték ki. 1937-ben lemondott e poszt-ról, és a felsőház tagjává választották. Haeffler 1940. 506.

⁹⁸ Molnár 1938. 380.

mindegyiket az egyesület nevében fogalmazták meg, a vezetőség aktuális személyei látták el aláírásukkal.

Prioritást élvezett a források közlésénél a szerzők stílusjegyeinek megőrzése, ám a mai helyesírásnak megfelelően készült az átírás. Továbbá feloldásra kerültek a rövidítések, az utólagos kiegészítések *kezír* betűtípusú megkülönböztető jelzéssel lettek ellátva, valamint szögletes zárójelben került feltüntetésre az oldalszámozás.

1. sz. melléklet

Tekintetes Elöljáróságnak

Berettyóújfalu

Hivatkozva a 65/928. számra a Berettyóújfalui Sport Egylet /BUSE/ alapszabályát és a tisztikar névsorát bemutatjuk.

Megjegyezni kívánjuk, hogy az alakulási jegyzőkönyvet nem tudjuk bemutatni, mivel, hogy ez, mint az eredeti alapszabály a háború folyamán elkallódott. Ugyanis a háború alatt az egyesület nem működött, és így úgyszólván helyisége sem volt, hanem az azelőtt használt helyiségében egy szekrényben elzárva az egyletnek egyes dolgai, hol is a háború folyamán katonák voltak elhelyezve. S mikor már háború után az egylet megkezdhette működését, az újonnan választott vezetőség csak egy feltört, üres szekrényt talált volt klubja helyiségében.

Megemlíteni kívánjuk még azt, hogy a jelenleg csak csatolt alapszabály átdolgozás alatt áll, s aminek elkészítése után a *magyar királyi* belügyminisztériumban fognak jóváhagyás végett felterjeszteni.

Berettyóújfalu, 1928. január hó 24.

Hazafias tisztelettel:

Czirják András
titkár

Nyíri István
elnök

2. sz. melléklet

[1]

Méltóságos

Dr. Szilágyi Lajos úrnak, *császári* és *királyi* kamarás

Bihar Vármegye főispánja

Helyben.

Méltóságos Főispán Urunk!

A „Berettyóújfalvai Sport Egylet” elnöksége nevében mindenekelőtt mély tisztelettel, igaz szeretettel és lelkesedéssel üdvözljük Méltóságodat, mint községünk szülöttjét, egyesületünk örökös díszelnökét és az országos magyar sportéletnek egyik hatalmas tényezőjét!

Különös örömünkre szolgált Méltóságod legmagasabb helyről történt kinevezése, mert ez reményt nyújt nekünk, hogy páratlan agilitásából szerény egyesületünk részére is jut egy parányi, mely – bizton hisszük – elegendő lesz ahhoz, hogy évek óta a legnagyobb anyagi nehézségek között vergődő egyesületünk életében egy új korszak megnyílását elősegítse.

Amidőn ezen bizakodó és őszinte reményünket kifejezésre juttatjuk, méltóztassék megengedni, hogy egyesületünk bajait, nehézségeit röviden és – könnyebb áttekinthetőség okából – pontokba szedve Méltóságod elé tárhassuk a következőkben:

1/ Első helyen kell megemlékeznünk egyesületünk nehéz anyagi helyzetéről.

Elegendő lenne, ha a nemcsak országos, de világviszonylatban is már évek óta dühöngő általános sivár gazdasági helyzetre mutatnánk rá, melyből okszerűen következik, hogy egy olyan társadalmi szervezkedés, mint a mi sportegyletünk is, – mely nem legelsőrendű életszükségleteket nyújt tagjainak – még sokkal inkább érzi a súlyos gazdasági helyzet következményeit, azonban ezen általános okon kívül még számtalan egyéb ok is van, melyek közül azonban igen sok megszüntethető, vagy legalábbis enyhíthető lenne.

Egyesületünk jövedelme, illetve bevétele három forrásból merítődik: egyik a tagdíjak, másik a sportversenyek, illetve mérkőzések, harmadik a műkedvelő előadások és ezzel kapcsolatos táncmulatságok rendezéséből befolyó jövedelmek.

A tagdíjakat már több ízben, ismételten leszállítottuk, úgy, hogy a ma érvényben lévő tagdíjak tovább le nem szállíthatók, tehát ezen a réven jövedelmünket fokozni nincsen módunkban.

A sportversenyek, mérkőzések, műkedvelő előadások, táncmulatságok belépőjegyeit is a minimumra szállítottuk már le, de azok látogatottsága [2] mind a mai napig fel nem billent, elsősorban egyesületünk vezetőségének, abban is legkiváltképpen Kiss Antal alelnök urunk páratlan agilitásának, sportideáлизmusának és az általa hozott anyagi áldozatoknak köszönhető, aki egymaga több, mint 800 pengőt áldozott már az egyesület céljaira abban a reményben, hogy jobb idők fordultával és Isten segítségével azt majd csak visszakaphatja.

Egyesületünk anyagi erejének emelése tekintetében mindezek alapján két kérelmet terjesztünk Méltóságod elé:

a/ méltóztassék magas méltóságának minden súlyával, általunk is igen jól ismert páratlan szervezőképességével és tudásával segítségünkre lenni és odahatni, hogy egyesületünk minden társadalmi megmozdulása – jelesül a különféle sportünnepélyek, mérkőzések, műkedvelő előadások, mulatságok stb. – úgy a hatóságok, mint a társadalom minden rétegének részéről kellő támogatásban részesüljenek,

b/ méltóztassék módot és lehetőséget találni arra, hogy egyesületünk – legalább is a legsúlyosabb kötelezettségei rendezésére és felszerelésének pótlására, vagy javítására – megfelelő anyagi támogatásban részesíttessék.

/ E tekintetben legyen szabad reámutatnunk, hogy egyesületünk még eddigelé nem is kért, de nem is kapott semmiféle támogatást, holott minden városban és nagyobb községben nem is egy ízben kaptak támogatást a sportegyesületek, így pl. Debrecen *szabad királyi* város nem egy ízben több ezer pengővel támogatta a „Bocskay” professzionista futball-klubbot! /

2/ Egyesületünk már 25 éve működik. Vezetőségünkben nem egy ember, de első sorban Bodonyi Sándor és Kiss Antal alelnök urak ott voltak az egyesület bölcsőjénél, s azóta jóban rosszban gondját viselik az egyesületnek. Ez a negyedszázad elegendő volt arra, hogy bőséges tapasztalatokat szerezzenek az irányban, hogy Berettyóújfaluban két sportegyesület nem lehet életképes, de arról is meggyőződtek, hogy egy ilyen községben egyetlen egyesület is csak úgy működhetik életképesen, ha fajta és felekezetre tekintet nélkül és a társadalom minden rétegéből toborozza tagjait.

Az eltelt 25 év alatt sokszor politikai megfontolásokból – de legtöbbször személyes ellentétek miatt – több ízben megkísérelték egyesek, hogy másik sportegyesületet alapítottak, aminek azonban minden egyes esetben az lett a vége, hogy rövid időn belül befáradva megsemmisültek, közben azonban felkavarták a szenvedélyeket, és egyesületünknek is nagy anyagi és erkölcsi károkat okoztak, mert a feloszló másik egyesület adóságait is rendesen egyesületünk volt kénytelen átvenni.

Jelenleg is hasonló módon alakult meg „TURUL” elnevezés alatt egy másik sportegyesület. Amint értesültünk, ez az egyesület legelőbb azzal igyekezett híveket szerezni, hogy ők „zsidómentes” egyesületet fognak alapítani. Később – mert időközben zsidók is kerültek a szervezők közé – olyképp módosították a toborzó jelszavát, hogy a gazdákra kívánnak támaszkodni, és oly színezetet adtak a dolognak, mintha az *úgynevezett* „Független Kisgazda Párttal” volnának társadalmilag szorosabb nexusban. Most az éppen lefolyt választások alatt pedig már arról is hallottunk, hogy az akkor még csak jelölt, azóta már országgyűlési képviselővé választott dr. Molnár Imre urat akarják elnökül megnyerni.

Nincsen módunkban ellenőrizni, hogy mindezekből mi felel meg a valóságnak, az azonban bizonyos, hogy nevezett egyesület nem akképpen toborozza tagjait, hogy új, a sportban eddig még nem szerepelt embereket nyer meg a sportnak, hanem a mi sorainkból igyekszik minél többeket elcsábítani, és általában azt tűzték ki főcélul, hogy egyesületünknek minél többet ártsanak, sőt azt tönkretenni igyekezzenek.

Mi csak szerény, a múltak tapasztalatából merített véleményünket fejezzük ki akkor, midőn reámutattunk és reámutatunk arra, hogy ebben a községben a múltban sem tudott két egyesület létezni, annál kevésbé tud a mostani gazdasági viszonyok mellett, e tekintetben azonban mégis Méltóságod bölcs belátására bízunk a megítélést és döntést, az ellen azonban, hogy nevezett egyesület bizonyíthatóan a mi táborunkból igyekszik minél több tagot átcsábítani, és minden eszközzel egyesületünk tönkretételén dolgozik. [3]

Ugyancsak a „TURUL” egyesülettel kapcsolatban arra is reá kell mutatnunk, hogy annak idején, midőn egyesületünk a Sporttelepet, a „Levente Egyesületnek” átengedni kényszerült, egyesületünk részére a telepen és annak épületein használati jog biztosított olyan értelemben, hogy úgy az öltözőket, mint magát a versenypályát meghatározott időkből állandóan használhatjuk. Most a „TURUL” az egyik öltözőt, ahol szereinket tartjuk, és melyet a vendégcsapatok öltözőül szoktunk használni, a saját céljaira kívánja igénybe venni, és e tekintetben követelően lép fel. Nem tudjuk még, hogy a „Levente-pálya” gondnokságának mi az álláspontja ebben a kérdésben, azonban ennek a kérdésnek – egyesületünk szerzett jogainak figyelembe vétele mellett – reánk nézve kedvező elintézését is Méltóságod bölcs belátására bízunk.

Egyesületünk politikával nem foglalkozik, nemcsak azért nem, mert ezt alapszabályaink tiltják, de elvből sem, azonban éppen ezért szükséges, hogy más egyesület se szerezhessen ilyen réven előnyöket.

Célunk volt és lesz: magyar nemzeti, bajtársias szellemben minél egészségesebb, és úgy testben, mint lélekben és jellemében minél erősebb férfiakat nevelni a hazának.

Ehhez kérjük Méltóságod támogatását!

Mély tisztelettel:

Dr. Fekete Kálmán
ügyvivő elnök

Dr. Fekete Imre
elnök helyettes

Czirják András
főtitkár

Források és irodalom

Közgyűjteményi források

Bihari Múzeum, Berettyóújfalu (BM)

IV. Általános Történeti Dokumentum Gyűjteménye

Magyar Nemzeti Levéltár Hajdú-Bihar Vármegyei Levéltára, Debrecen (MNL HBVL)

IV.403. Bihar Vármegye Törvényhatósági Bizottsága Központi Választmányának iratai.

IV.406. Bihar Vármegye Alispánjának Iratai.

a. Bizalmas iratok.

b. Közigazgatási iratok.

IV.458. Bihar Vármegye Egyesületi Alapszabályainak Levéltári Gyűjteménye.

IV.469. Bihar Vármegye Izraelita Egyházi Anyakönyvi másodpéldányainak gyűjteménye.

g. Derecske.

Kiállítás

Sorsfordítók – Életrajzok Berettyóújfalu múltjából. Időszaki kiállítás. Bihari Múzeum, Berettyóújfalu, 2023. Megnyitó: 2023. május 23. Kurátorok: Mezei Milán, Szőke Richárd Rajmond.

Nyomtatott források

Nagy Magyar Compass 1925.

Nagy Magyar Compass 1922–1924. Pénzügyi és kereskedelmi évkönyv. 2. rész. Biztosító-, ipar- és közlekedési vállalatok, Budapest főváros pénzügyei. Bp., 1925.

Szakirodalom

Bagdi – Török 2021.

Bagdi László – Török Péter: „Hazádnak rendületlenül” ... Egy korszakos közszolga ünnepi beszédének margójára. In.: A Bihari Múzeum Évkönyve XXVI. Szerk. Sándor Mária. Berettyóújfalu, (2021). 53–78.

Bagdi 2021.

Bagdi László: „A világ közepe” – Berettyóújfalu vármegyeszékhelyé alakulása 1920–1928. In.: A Bihari Múzeum Évkönyve XXVI. Szerk. Sándor Mária. Berettyóújfalu, (2021). 7–52.

Csillag 2011.

Csillag Péter: Kolozsvár magyar futballélete (1940–1945). ME.dok, 6. (2011) 1. 61–72.

Dósa 1972.

Dósa Rudolfné: A MOVE. Egy jellegzetes magyar fasiszta szervezet 1918–1944. Bp., 1972.

Földessy 1926.

A Magyar Futball és a Magyar Labdarúgók Szövetsége 1897, 1901, 1925. Szerk. Földessy János. Bp., 1926.

Hadas 2003.

Hadas Miklós: A modern férfi születése. Bp., 2003.

Haeffler 1940.

Országgyűlési Almanach az 1939–1944. évi országgyűlésről. Szerk. Haeffler István. Bp., 1940.

Kerepeszki 2009.

Kerepeszki Róbert: A Turul Szövetség. In.: A magyar jobboldali hagyomány 1900–1948. Szerk. Romsics Ignác. Bp., 2009. 341–376.

Kiss 1938.

Kiss Antal: A csonka-vármegye sportja. In.: Bihar vármegye. Szerk. Nadányi Zoltán. Bp., 1938. 323–325. (Magyar városok és vármegyék monográfiája 25.)

Molnár 1938.

Molnár Imre: A közigazgatás fejlődése Bihar-vármegyében. In.: Bihar vármegye. Szerk. Nadányi Zoltán. Bp., 1938. 362–383. (Magyar városok és vármegyék monográfiája 25.)

Nyakas 1981.

Nyakas Miklós: Berettyóújfalu politikai és társadalmi élete a polgári korszakban. In.: Berettyóújfalu története. Szerk. Varga Gyula. Berettyóújfalu, 1981. 299–321.

Pluhár 1942a.

Pluhár István: Magyarországi sportegyesületek története. II. rész: A sportegyesületek története. Bp., 1942.

Pluhár 1942b.

Pluhár István: Magyarországi sportegyesületek története. III. rész: Személyi adattár. Bp., 1942.

Sándor 2011.

Sándor Mihály: 100 éves a BUSE és a berettyóújfalui futball. Berettyóújfalu, 2011.

Sipos 2020.

Sipos András: Futball és társadalom Budapesten – Tóth Potya István korában. In.: Tóth Potya István edzésnaplói 1925–1930. A Ferencvárosi Torna Club az 1920-as években. Szerk. Rácz Attila. Bp., 2020.

Szegedi 2005.

Szegedi Péter: Pozíciók és oppozíciók: a futballmező kialakulása, struktúrája és dinamikája. Az 1945 előtti debreceni labdarúgás történetpszociológiai elemzése. PhD értekezés. Bp., 2005.

Szegedi 2006.

Szegedi Péter: „A gyűlölet tengere” – A Debrecen-Nyíregyháza futballrivalizálás születése. Századvég, 42. (2006) 4. 105–130.

Szegedi 2016.

Szegedi Péter: Az első aranykor. A magyar foci 1945-ig. Bp., 2016.

Várdai 2019.

Várdai Levente: Az első világháború hatása a leventeintézmény létrejöttére és programjára. In.: A győzelem és a vereség arcai. A hadviselés és a fegyveres küzdelem történeti számai. Szerk. Bene Krisztián – Kiss Márton – Sarlós István. Bp.–Pécs. 2019. 289–303. (Fejezetek a hadtörténelemből 7.)

Vermes 1930.

In: Bihar vármegye tíz évvel Trianon után. Szerk. Vermes Ernő. Berettyóújfalu, 1930.

Zeidler 2009.

Zeidler Miklós: Revíziós tervek és irredenta kultusz. In.: A magyar jobboldali hagyomány 1900–1948. Szerk. Romsics Ignác. Bp., 2009. 474–505.

Sajtótermékek

Az Est

Bihar

Bihar Népe

Bihari Újság

Budapesti Közlöny

Egyetértés

Központi Értesítő

Medgyesi Újság

MLSZ Hivatalos Közlönye

Nemzeti Sport

Pesti Hírlap

Sárrét

The history of the Újfalu elevens, 1911–1944. Two letters from the leaders of the Berettyóújfalu Sports Club

The history of football in Berettyóújfalu and the Berettyóújfalu Sports Club is not unknown to us. On the occasion of the 100th anniversary, Mihály Sándor published a traditional sports history book in which he documented the major events of local football life, mainly based on printed media sources. This study aims to detail his work from multiple angles, while relying on it at several points. The research results of recent years supplement, especially, some events of the association's history that are less in focus in Mihály Sándor's work. The study covered how BUSE was founded, what successes it achieved and the reasons for its decline. Local rivals that appeared in the meantime, the Berettyóújfalu Tradesmen and Merchants Sports Association and the Bihar Turul, were also covered by the research. In the second part of the publication, two letters from the leaders as source publications provide an insight into the operation of the sports association between the two world wars, its financial problems, and its political relations.